

NASLOV: RAZČLOVEČENJE ali KONCENTRACIJSKA TABORIŠČA

AVTORJI: Urška Knez, Nejc Lovšin, Vesna Jerbič Perko, Tjaša Prudič

UČNI CILJI:

Standard znanja iz učnega načrta zgodovine:

- opiše glavne značilnosti druge svetovne vojne ter pojasni njene posledice.

Splošni cilji pouka zgodovine iz učnega načrta:

- razvijati zmožnost oblikovanja samostojnih utemeljenih zaključkov, pogledov, mnenj in stališč, uživanja v različne perspektive in snovanje izvirnih predlogov in rešitev;
- z učenjem ob raznovrstnih in večperspektivnih zgodovinskih virih razvijati zmožnosti kritične presoje in razlage zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov v preteklosti in sodobnosti;
- razviti dovzetnost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razumeti, zakaj se pojavijo;
- obsoditi zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic.

Operativni učni cilji:

- učenci ob pričevalki Sonji Vrščaj spoznavajo kruto in razčlovečeno življenje v koncentracijskih taboriščih;
- učenci se uživljajo v razmere v taboriščih, izražajo svoja občutja, so kritični in se zavedajo nečloveških ravnanj v taboriščih;
- učenci ob ogledu videa navajajo konkretne primere kršenja človekovih pravic;
- učenci poznajo in razumejo pojem razčlovečenje;
- učenci obsojajo zločine proti človeštvu.

STAROSTNA SKUPINA: III. triada, 9. razred

TRAJANJE: 2 uri

POTREBNI MATERIAL IN OPREMA: računalnik, projektor, zvočniki, dostop do interneta, učitelj pripravi poenostavljen seznam človekovih pravic – učni list

UPORABLJENI VIRI (pričevanja ipd.): Sonja Vrščaj

Original: <https://collections.ushmm.org/search/catalog/irn45164>

Edit: <https://youtu.be/OBeSYnGgag8>

SCENARIJ POUČEVANJA

1) Uvod

Potrebno predznanje

Učenci poznajo časovni pregled 2. svetovne vojne, umestitev koncentracijskih taborišč, poznajo pojme genocid, holokavst, antisemitizem, koncentracijska taborišča, delitev na uničevalna in delovna taborišča.

Uvodna motivacija – ogled izseka videa (00:00 – 1:42)

Učitelj predvaja učencem prvi del videa (00:00-1:42)

Razgovor po ogledu:

- Kdo je gospa na posnetku, kaj izvemo o njej, o katerem obdobju/časovnem obdobju govori?
- Kaj še vse izvemo iz videa?
- Kaj menite, da bo tema današnje ure?
- Kam menite, da je bila odpeljana?

Predvideni odgovori:

- Sonja Vrščaj, rojena v Šepuljah, 9. 12. 1925.
- OPOMBA UČITELJA – Šepulje so bile pod Italijanskim nadzorom.
- Aretirana zaradi suma, da je kurirka in odpeljana v zapor Coroneo v Trstu (junij 1944).
- OPOMBA UČITELJA – mladinska aktivistka.
- 28. julij 1944 – Odpeljana v Nemčijo, imela je občutek, da gre na boljše.
- V koncentracijsko taborišče.

Napoved učne teme in kratek uvod

Učna tema so koncentracijska taborišča.

Sonja Vrščaj, rojena leta 1925 v Sežani v Italiji (danes Slovenija) je bila kot mladinska aktivistka vpeta v partizansko gibanje (Gospa Sonja se vključi spomladi 1943, po kapitulaciji Italije, je aktivistka Zveze slovenske mladine, članica Okrožnega odbora za Kras. Zbirale so mleko, izdelovale maslo, zbirale kolovrate in na nekem podstrešju pletle. Pomembna naloga je bila obveščevalna - kako se premikajo sovražniki. Pisale so parole. Prerezovale telefonske kable, jo odnesle in poslale v partizane, ki so jih rabili za svoje zveze. Napisne akcije na cestah. Pomoč na kmetih, saj fantov ni bilo, da so lahko dovolj pridelali. Organizirale mitinge s plesi za partizane. Pripravljale Božične pakete za partizane. Junija 1944, stara 19 let, je bila aretirana s strani nemških oblasti in odpeljana v zapor v Trstu. Julija 1944 so jo premestili v Auschwitz, kjer je prisilno delala dobre 3 mesece, nato je bila premeščena v Ravensbrück, nato Oranienburg, kjer je delala v tovarni telefonskih žic. Ob zavezniškem bombardiranju taborišča je bila marca 1945 premeščena v Sachsenhausen, ob evakuaciji taborišča med sovjetskim napredovanjem pa so esesovski stražarji streljali na šibke in onemogle, dokler jih Rusi niso osvobodili. Šele septembra 1945 se je vrnila v Slovenijo.

Ogledali si bomo 12 minutni posnetek, izsek iz intervjuja, ki je bil posnet leta 2009, ko je bila stara 84 let, v katerem govori o bivanju in nečloveških razmerah, ki jih je doživela in ki jim je bila priča.

2) Glavna učna aktivnost

Ogled videa (12 minut) in razgovor

Učitelj video ustavlja po temah, ki so naslovljene v videu, in vodi razgovor, dodatno pojasnjuje in odgovarja na vprašanja učencev.

Učenci izražajo svoja občutja. Učitelj jim da dovolj časa za izražanje mnenj, občutkov. Poudarek na vživljanju in empatiji.

Prihod v koncentracijsko taborišče Auschwitz Birkenau in namestitev

- Potovanje je trajalo 3 dni. Domači niso vedeli kje so. Dobila je natisnjeno dopisnico, kjer je pisalo, da je dobro (v nemščini) in to je podpisala.

Prihod na železniško postajo v Auschwitzu, odnos stražarjev – kričanje, bikovke, psi.

- Odhod v savno oziroma barako, kjer jim poberejo vse, nato jih ostrižejo na balin, striženje vseh telesnih dlak, premazovanje z lizolom. Oblačila – spodnji del (kombineža) in obleka ter cikle.
- Dobi številko 82396 (vtetovirajo ji jo - tega sicer ne pove v odlomku, vendar jo spremlja in spominja na trpljenje celo življenje), kličejo jih po številkah, rdeča oznaka za politične zapornike.
- Auschwitz razdeljen na različne lagerje, A, B, C, ciganski, judovski.
- V lagerjih – zidanih barakah so bili zidovi, med njimi pa deske v dveh nadstropij. Na 2 m² jih je spalo 10 (pove, da so čepele kot kokoši, niso mogle spati). V njihovi baraki je bilo okoli 800 ljudi.

Delo

- Začele so že prvi dan. Delale so v lagerju (niso hodile ven), delale so vse dni razen nedelje. Razbrati je, da govori le o ženskah, ženske so bile ločene od moških.

Hrana

- Na tleh je bil čeber s hrano, ob čebru pa so bile zložene posode ena v drugi v prahu ali blatu. Tista, ki je delila hrano, je zajela juho iz čebra in povedala, za koliko oseb je juha v posodi in toliko jih je moralo za to posodo iti. Tista, ki je dobila posodo, je tekla naprej in želela čimprej pojesti, kar so dobile.
- Izpostavljena izjava: "To je bil za mene strašen pogled. Ja kako mogoče se ljudje tepejo za hrano. Jaz ne bom tega nikdar naredila. Seveda lagar in lakota naredita svoje, telo hoče hrano in narediš vse, da jo dobiš."

Apel

- Vstajale so ob 03:30 in šle na apel. Niso želele biti v prvi vrsti, saj so bile tiste v prvi vrsti po navadi tepene.

Voda

- Voda ni bila pitna, vendar so jo vseeno pile.

Uši

- Bilo je veliko uši, stenic in ostalih golazni. Večkrat je potekalo razkuževanje in sicer tako, da so morale oditi v eno stavbo, se sleči do golega in počakati na tuširanje. Nato so dobile razkuženo obleko.

Smrt

- Vsako jutro so bila pred revirjem* kupi golih trupel, posutih z apnom. Posebne delavke so jih nosile v drugo barako, iz tiste barake pa so trupla peljali v krematorij.
- *Revier –izraz za bolnišnični oddelek, v resnici pa prostor za poškodovane in bolne zapornike, kjer so jih izstradali do smrti ali celo ubili.

Odhod v taborišče Ravensbrück in naprej

- Posebna komisija jo je izbrala, da je bila odpeljana v taborišče Ravensbrück, od tam so jih poslali naprej v drugi lager. Ta lager je bil manjši. Imeli so umivalnico, pograde, svojo posodo, hrano so dobili opoldne in zvečer, če so delale ponoči pa tudi zvečer. V tovarni so imele normo. Če norme niso naredile, niso dobile hrane.
- *Lager –taborišče.

Pohod smrti in konec vojne

- 21. aprila so bile sklicane na skupen apel, kolone po 5, skupaj 500. Vsaka je dobila konzervo mesa in štruco kruha, hodile so naprej in se umikale pred fronto. Stražili so jih SS-ovci s psi. Nenehno so morale hoditi, če je kakšna omagala, je bila ustreljena. 2. maja so jih prestregli zavezniki.

Delo v paru ali manjši skupini – učenci prepoznajo kršitve človekovih pravic

Ponovitev – Katere so temeljne človekove pravice in svoboščine?

Pogovor o osnovnih človekovih pravicah, dostojanstvu in svoboščinah (hrana, voda, ustrezní bivanjski pogoji, pravica do življenja, golota - tabu tema takrat, kopalnica ...).

Človekove pravice in temeljne svoboščine so bile po drugi svetovni vojni zaradi vseh grozot prepoznane in zapisane, da se te grozote ne bi več ponovile. Sprejela jih je generalna skupščina združenih narodov 10. decembra 1948.

Učenci dobijo učni list – izbrane človekove pravice.

Glede na pričanje Sonje Vrščaj izbranim članom pripisujejo prepoznane kršitve.

Lahko si ponovno ogledajo video – vsak par/skupina ima dostop do videa.

Skupen pregled, poročanje.

3) Refleksija

Razčlovečenje

Ali ste že slišali za izraz razčlovečenje?

Kaj sploh pomeni razčlovečenje?

Kako vse je bila gospa Sonja Vrščaj razčlovečena? (britje, golota, skupno kopanje/razkuževanje, številka, hranjenje iz čebra, tek za hrano, kupi golih trupel, oblačila drugih, odvzeta vsa lastnina, ni bilo kopalnice/stranišča, brez osebnega prostora, nisi smel odnehati - usmrtitev, postelja - 10 oseb na 2m² ...).

Zakaj ljudje ali skupnosti razčlovečijo druge ljudi?

Kako se počuti človek, ki je tarča razčlovečenja?

Kateri so trenutni primeri sodobnega razčlovečenja v družbi, politiki ali spletu?

Kako lahko posamezniki preprečimo razčlovečenje v vsakdanjem življenju?

Nasprotje razčlovečenja – empatija, priznavanje dostojanstva.

Pomen oralne zgodovine

4) Domača naloga (neobvezno)

- Poišči/predstavi drug primer razčlovečenja v lokalnem okolju v preteklosti ali svetovni primer v sodobnosti.
- Ogled celotnega videa - učitelj z učenci deli celoten video.

5) Možnosti razširitve/izbire

- Učitelj lahko pred ogledom videa učencem predstavi nekaj pojmov, na katere naj bodo pozorni (npr. 2 m², številka 5, blato in prah) in se po ogledu videa z njimi o teh pojmi pogovori.
- Učenci zapišejo kratko refleksijo po ogledu videa, razgovoru. Refleksijo lahko delijo s sošolcem/sošolko ali pred razredom (Moj občutki ob zgodbi Sonje Vrščaj – »Želim si, da ...«).
- Izdelati časovni in krajevni potek opisanega v videu (pomoč z Google maps).
- Učitelj pripravi predmete za praktični prikaz – da ponazori količino hrane in umazano vodo (čeber, posoda, redka juha, umazana voda v kozarcu).
- Učitelj pripravi več informacij o Sonji Vrščaj (ob celotnem videu).
- Aktualizacija – npr.: kršenje pravic manjšin po svetu, dogajanje na Bližnjem Vzhodu, Sudanu, vzhod Kitajske, Afganistan, Iran, obravnava temnopoltih in Latinoameričanov v ZDA, odnos do beguncev...)
- Leta 2005 je Generalna skupščina OZN razglasila 27. januar kot mednarodni dan spomina na holokavst. Razmisli, ali naj se danes spominjamo holokavsta kot nekaj, kar se je zgodilo v preteklosti ali kot opomin, da se kaj takega ne ponovi več. Svoj odgovor utemelji.

UČNI LIST

Splošna deklaracija o človekovih pravicah (izbrani členi)	ZAPIŠI PRIMER KRŠITVE IZBRANIH PRAVIC iz pričanja Sonje Vrščaj
1. člen <i>Vsi ljudje se rodijo svobodni ter imajo enako dostojanstvo in pravice. Dana sta jim razum in vest, in bi morali drug z drugim ravnati v duhu bratstva.</i>	
3. člen <i>Vsakdo ima pravico do življenja, prostosti in osebne varnosti.</i>	
4. člen <i>Nikogar se ne sme držati v suženjstvu ali podložnosti; suženjstvo in trgovina s sužnji sta prepovedana v vseh oblikah.</i>	
5. člen <i>Nikogar se ne sme podvreči mučenju ali krutemu, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.</i>	
9. člen <i>Nikogar se ne sme samovoljno prijeti, pridržati ali izgnati.</i>	
11. člen <i>Kdor je obtožen kaznivega dejanja, ima pravico veljati za nedolžnega, dokler ni v skladu z zakonom dokazana njegova krivda v javnem sojenju, v katerem so mu bile zagotovljene vse možnosti za obrambo.</i>	

13. člen <i>Vsakdo ima pravico do svobodnega gibanja in prebivanja znotraj meja določene države.</i> <i>Vsakdo ima pravico zapustiti vsako državo, tudi svojo, in se vrniti v svojo državo.</i>	
17. člen <i>Vsakdo, bodisi sam bodisi skupaj z drugimi, ima pravico imeti v lasti premoženje.</i> <i>Nikomur ne sme biti premoženje samovoljno odvzeto.</i>	
24. člen <i>Vsakdo ima pravico do počitka in prostega časa, vključno z razumno omejitvijo delovnega časa, in pravico do rednega plačanega dopusta.</i>	
25. člen <i>Vsakdo ima pravico do življenjske ravni, ki njemu in njegovi družini omogoča zdravje in blaginjo, vključno s hrano, obleko, bivališčem, zdravstveno oskrbo in potrebnimi socialnimi storitvami ter pravico do varnosti v primeru brezposelnosti, bolezni, invalidnosti, vdovstva, starosti ali druge nezmožnosti pridobivanja sredstev za preživljanje zaradi okoliščin, neodvisnih od njegove volje.</i>	